

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Barbara Skoczowska

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

Protokolant Ewelina Turlej

w sprawie **A. K.**,

w przedmiocie stwierdzenia zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej, na posiedzeniu w dniu 6 czerwca 2024 r.,
sygnalizacji Prokuratora Oddziałowego Biura lustracyjnego IPN w Lublinie,
potrzeby wznowienia z urzędu postępowania lustracyjnego
zakończonego prawomocnym orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z dnia 29 kwietnia 2015 r., II AKa 302/14,
utrzymującym w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w Lublinie
z dnia 17 października 2014 r., IV K 87/11,

**1. na podstawie art. 542 § 3 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k.
w zw. z art. 21d ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o
ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa
państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (t.j. Dz. U. z
2024 r., poz. 273) wznawia postępowanie lustracyjne zakończone
prawomocnym orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia
29 kwietnia 2015 r., II AKa 302/14, utrzymującym w mocy**

orzeczenie Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 17 października 2014 r., IV K 87/11;

2. uchyla orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 kwietnia 2015 r., II AKa 302/14 i orzeczenie Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 17 października 2014 r., IV K 87/11, i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Lublinie do ponownego rozpoznania;

3. wydatkami postępowania w przedmiocie wznowienia postępowania obciąża Skarb Państwa.

[PGW]

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Lublinie orzeczeniem z dnia 17 października 2014 r., IV K 87/11, na podstawie art. 3a ust 1 i art. 21a ust. 1, 2, 2a i 2b ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 273; dalej: ustawa lustracyjna), stwierdził, że oświadczenie lustracyjne złożone przez A. K. w dniu 7 maja 2009 r. jest niezgodne z prawdą i orzekł wobec lustrowanego utratę prawa wybieralności w wyborach do Sejmu, Senatu i Parlamentu Europejskiego oraz w wyborach powszechnych organu i członka organu jednostki samorządu terytorialnego oraz organu jednostki pomocniczej samorządu terytorialnego, której obowiązek utworzenia wynika z ustawy, na okres 3 lat, a także zakaz pełnienia funkcji publicznej na okres 3 lat. Orzeczenie to zostało sporządzone jako jednolity tekst wraz z jego uzasadnieniem i dopiero pod uzasadnieniem członkowie składu orzekającego złożyli swoje podpisy.

Po przeprowadzeniu postępowania odwoławczego, zainicjowanego apelacją obrońcy lustrowanego, Sąd Apelacyjny w Lublinie orzeczeniem z dnia 29 kwietnia 2015 r., II AKa 302/14, utrzymał w mocy orzeczenie Sądu I instancji.

Postanowieniem z dnia 10 marca 2016 r., w sprawie III KK 420/15, Sąd Najwyższy oddalił kasację obrońcy lustrowanego jako oczywiście bezzasadną.

W dniu 16 lutego 2024 r. prokurator Oddziałowego Biura lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie zwrócił się do Sądu Najwyższego o „rozważenie z urzędu zaistnienia podstaw do wznowienia postępowania na korzyść osoby lustrowanej A. K. i uchylenia prawomocnego orzeczenia Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 17 października 2014 r., IV K 87/11 i orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 kwietnia 2015 r., II AKa 302/14 i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Lublinie”. Wystąpienie z przedmiotową sygnalizacją nastąpiło po złożeniu oświadczenia przez lustrowanego A. K., zawierającego wniosek, aby prokurator podjął działania w kierunku zasygnalizowania sądowi możliwości zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej (k. 6 akt SN).

Podstawą wznowienia miałyby być zaistnienie uchybienia z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k., wynikające z niepodpisana przez skład orzekający Sądu Okręgowego w Lublinie sentencji orzeczenia wydanego w pierwszej instancji. W uzasadnieniu sygnalizacji prokurator zawarł argumentację, która zmierzała do wykazania braku zaistnienia tego typu uchybienia, jednakże przedstawił tę sprawę w celu rozważenia przedmiotowej kwestii Sądowi Najwyższemu. Prokurator wskazał m.in., że stwierdzenie potrzeby wznowienia postępowania w takiej sytuacji, jak mająca miejsce w tej sprawie, musiałoby dotyczyć zarówno orzeczeń niekorzystnych, jak i korzystnych dla osób lustrowanych, które w przeważającej części zostały już wykonane (s. 6 sygnalizacji).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Sygnalizacja prokuratora doprowadziła do wznowienia z urzędu postępowania lustracyjnego z uwagi na zaistnienie uchybienia z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. Nie ma w tej sprawie przeszkód do wznowienia postępowania z urzędu, o których mowa w art. 542 § 3 i 5 k.p.k., albowiem wznowienie następuje na korzyść lustrowanego – orzeczenie kończące postępowanie było niekorzystne dla lustrowanego, dlatego też jego sytuacja prawna nie może ulec pogorszeniu po ponownym przeprowadzeniu postępowania. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że nie ma racji prokurator

argumentując, iż wznowienie postępowania lustracyjnego na podstawie art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. na niekorzyść lustrowanych musiałoby dotyczyć także „starych” spraw, często w odniesieniu do wykonanych już orzeczeń. Wznowienie postępowania z urzędu w trybie art. 542 § 3 k.p.k. na niekorzyść lustrowanego jest przecież obwarowane terminem – jest niedopuszczalne po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia (art. 542 § 5 k.p.k.). Taka sama sytuacja ma miejsce w przypadku kasacji z art. 521 § 1 k.p.k., która również może być wniesiona z powodu zaistnienia uchybień z art. 439 § 1 k.p.k. – nie jest dopuszczalne uwzględnienie kasacji na niekorzyść wniesionej po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia (art. 524 § 3 k.p.k.).

Orzeczenie wydane w postępowaniu lustracyjnym musi spełniać wymogi stawiane wyrokom wydawanym w postępowaniu karnym (art. 21a ust. 1 *in fine* ustawy lustracyjnej). Zasady związane z podpisywaniem orzeczenia wydanego w postępowaniu lustracyjnym, obowiązujące w przypadku wyroków, nie mogą być zatem dowolnie modyfikowane. Podstawy do takich modyfikacji nie dostarcza art. 21a ust. 2c ustawy lustracyjnej, który jest wykładany w ten sposób, że pisemne uzasadnienie orzeczenia sporządza się z urzędu i również z urzędu doręcza się je wraz z orzeczeniem stronie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2021 r., III KK 180/20).

Powyższa regulacja, z której wynika, że w postępowaniu lustracyjnym sporządza się i doręcza uzasadnienie orzeczenia z urzędu, nie uzasadnia zatem odstąpienia składu orzekającego od podpisywania tak sentencji, jak i uzasadnienia orzeczenia, nawet jeśli zredagowane zostały jako jednolity tekst. Jako że do orzeczeń lustracyjnych stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego dotyczące wyroków, należy stosować do nich m.in. art. 113 k.p.k., z którego wynika obowiązek podpisania orzeczenia przez wszystkich członków składu orzekającego. Przez „orzeczenie” należy rozumieć w odniesieniu do wyroków ich sentencję, czyli tę część kompozycyjną wyroku, która zawiera rozstrzygnięcia w sprawie. Ustawodawca wyodrębnił bowiem wyraźnie czynność podpisania orzeczenia, ujętą w art. 113 k.p.k., od czynności podpisania jego uzasadnienia – art. 115 § 1 k.p.k. Argumentu za dopuszczalnością braku złożenia podpisu pod sentencją orzeczenia w postępowaniu lustracyjnym nie dostarcza także możliwość złożenia w postępowaniu karnym

podpisu wyłącznie pod jednolitym tekstem rozstrzygnięcia i uzasadnienia w przypadku wydania postanowienia. W przypadku postanowień art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. ustanawia uzasadnienie jednym z elementów postanowienia, jednakże brak jest podstaw, aby przyjąć, że uzasadnienie wyroku (a w drodze odpowiedniego stosowania przepisów k.p.k. także uzasadnienie orzeczenia w postępowaniu lustracyjnym) stanowi jego część, a nie akt od niego odrębny. Za potraktowaniem pisemnego uzasadnienia jako odrębnego od orzeczenia dokumentu przemawiają nie tylko odpowiednio stosowane przepisy o wyroku, ale też sformułowania użyte w samej ustawie lustracyjnej, m.in. art. 21a ust. 2c, art. 21b ust. 1 i 5 ustawy lustracyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2024 r., II KO 25/24 i II KO 33/24).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie uznaje się, że orzeczenie wydane w postępowaniu lustracyjnym (jego sentencja) musi być podpisane przez wszystkich członków składu orzekającego, niezależnie od złożenia przez nich podpisu pod uzasadnieniem takiego orzeczenia, a brak chociażby jednego podpisu powoduje, że jest ono dotknięte bezwzględną przyczyną odwoławczą (art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k.). Pogląd ten został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2020 r., III KK 127/20 i jest stale aprobowany (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 września 2023 r., II KO 110/23; z dnia 25 września 2023 r., II KO 112/23; z dnia 6 grudnia 2021 r., III KO 91/21; z dnia 8 października 2021 r., III KK 337/20; z dnia 27 kwietnia 2021 r., III KK 407/20; 27 kwietnia 2021 r., III KK 242/20).

Sąd Najwyższy dostrzega, że w tej sprawie orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Lublinie było już zaskarżone kasacją obrońcy lustrowanego, która została oddalona jako oczywiście bezzasadna. Taka sytuacja nie stoi jednak na przeszkodzie wznowieniu postępowania w trybie art. 542 § 3 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. Po pierwsze, zarzuty kasacji obrońcy lustrowanego nie dotyczyły opisanego w tym uzasadnieniu uchybienia. Obrońca lustrowanego podniósł wyłącznie trzy zarzuty obrazy prawa materialnego, kwestionując spełnienie przez lustrowanego przesłanek do uznania, że złożył niezgodne z prawdą oświadczenie. Kasacja obrońcy lustrowanego została oddalona jako oczywiście bezzasadna na rozprawie, bez sporządzania pisemnego uzasadnienia postanowienia. Nie można zatem uznać, aby kwestia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. „była przedmiotem rozpoznania w trybie kasacji” w rozumieniu art. 542 § 4 k.p.k. W

orzecnictwie trafnie wskazuje się bowiem, że warunek, aby uchybienia określone w art. 439 § 1 k.p.k. nie były uprzednio rozpoznane w trybie kasacji jest spełniony tylko wtedy, gdy z akt postępowania kasacyjnego nie wynika w żaden sposób, aby Sąd Najwyższy wypowiedział się w kwestii tych uchybień, a nie przez sam fakt, że w sprawie tej uprzednio rozpoznano kasację (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2013 r., IV KO 79/12). Chodzi więc o sytuację, w której doszło do podniesienia (ujawnienia) w postępowaniu kasacyjnym kwestii bezwzględnej przyczyny odwoławczej, gdyż tylko wówczas możliwe jest ustalenie przez sąd wznowieniowy, że dana okoliczność była pod tym kątem rozważana przez Sąd Najwyższy (por. D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II. Art. 426-673*, red. D. Świecki, Warszawa 2024, s. 703-704). Ponadto – co zostało już wskazane – pogląd o konieczności podpisu pod sentencją orzeczenia lustracyjnego został wyrażony wprost w orzecznictwie Sądu Najwyższego dopiero w 2020 r. (przywołany już wyrok w sprawie III KK 127/20), a zastosowanie wskazanego tam standardu w tej sprawie stanowi wyraz działania na korzyść lustrowanego.

Ponieważ w przedmiotowej sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza w związku z brakiem podpisu członków składu orzekającego pod sentencją orzeczenia lustracyjnego wydanego przez Sąd Okręgowy, należało wznowić z urzędu postępowanie lustracyjne, uchylić oba wydane w sprawie orzeczenia i przekazać sprawę Sądowi Okręgowemu w Lublinie do ponownego rozpoznania.

W postępowaniu ponownym Sąd Okręgowy wyda orzeczenie spełniające wymogi formalne, wynikające z odpowiednio stosowanych w postępowaniu lustracyjnym przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Rozstrzygnięcie o kosztach uzasadnia art. 638 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej.

Mając na uwadze powyższe, należało orzec jak w sentencji wyroku.

Barbara Skoczowska Jarosław Matras Małgorzata Wąsek-Wiaderek

[PGW]

[ms]